

5.10.36

הזקן שינה את טעמו. בחשובה לשאלה מגבוה הסביר באריכות ובפרוטרוט שאין להפסיק. לפי החוק הקיים עליו להתחשב עם יכולת הקליטה, ולפי דעת יועצו המיוחד לכך - יש צורך בפועלים. הפסק עלול לגרום למשבר כלכלי... מבחינה פוליטית יש סכנה בהפסק: הערבים איבדו כל כבוד לחוק ולשלטון, ואם לאחר שיוקם הסדר יכריזו הפסק - יראו בזאת סימן של הכנעה לאלמות, מה שעלול לגרום למרד שני... מבחינה צבאית אין צורך והכרח בהפסק - ולכן הוא מתחרט מדעתו הקודמת.

הנימוקים הניתנים להסביר החרטה אין בהם כדי לשכנע, ואין לי ספק שאינם נימוקיו האמתיים. מה גרם לשינוי יסודי זה? נדמה לי - נימוק אישי. רצונו לבצר עמדתו הרופפה בלונדון. כנראה הוא סבור שבועד הגדול מרובים ידידינו, והריהו אומר להסתגל לנסיחתם.

קשה לי שב תהפוכה זו עם מאמציו להביא לידי התערבות המלכים. אם גם לא יקבלו כל הבטחה - וברור הדבר שלא קיבלו ולא יקבלו כל הבטחה, בין במפורש ובין מכללא, - חרי בלי ספק יאמינו בלבם שאחרי צעד זה ואחרי הפסקת המהומות - יהיה הפסק זמני... כלום לא יחשבו כולם בלבם שהוא הולך אותם שולל?

ואין אני מניח שאין הוא יודע זאת. רצונו להשאר במקומו גבר כנראה על הכל...

- הוויכוח הממושך שהיה לי עם אנשי הנמל - נסתיים היום בהנהלה. משה וקפלן, שחלקו על דעתי, נמנעו מהצבעה.

רופין, אוסישקין - ולחמהוני חרב גם סנטור - קיבלו דעתי.
היחיד שהצביע נגדי היה הכסטר. השאלה הייתה: הלשוב ליפו
בתנאים ידועים אשר יוסכמו עם הממשלה - או לא? הופיין,
סולקובסקי, משה וקפלן (ואחרים) היו בעד חזרה, אם הממשלה
תסכים:

- (א) לעבודה עברית בנמל על בסיס פיפטי פיפטי,
- (ב) אם תבנה כביש על שפת הים, למען שהיהודים לא
יצטרכו להגיע לחוף דרך רחוב בוסטרוס,
- (ג) אם לא תפריע לעבודתנו ב"נמל" תל-אביב.

הנימוקים בעד החזרה:

- (א) נכבש מקום לעבודה עברית,
- (ב) בלי יפו לא נצליח לסדר אכספורט של ח"ז וגם
לא האימפורט לת"א, ואם לא נשוב עכשיו מתוך הסכם - נשוב אחר כך
בלא כלום. לפי החישובים יש סכנה שמיליון תבות ת"ז (מתוך חמשה
מליון) לא יוכל להשלח אם לא ישחמשו בנמל יפו.

הפרדסנים לא יתנו לת"ז להרקב, ואם נסכים או לא
נסכים ילכו ליפו, ובעקבותם ילכו כל האימפורטרים והאכספורטים,
ונשאר קרחים מכאן ומכאן.

טענתי: גורל מיליון ת"ז אינו קובע שאלת נמל יהודי,

שאינה נופלת בחשיבותה משאלת עבר הירדן או שתים שלוש שאלות
מרכזיות אחרות העומדות ברומן של עולמנו. מוצא לים זהו הפרס
העיקרי שקיבלנו בעד קרבנות המהומות. המסיבות הביאו לידי כך
שבשאלת נמל ת"א - יפו לא הממשלה ולא הערבים מכריעים - אלא אנו.
אין שום כוח שיכריח אותנו לשוב ליפו. שום ממשלה לא תעז לעשות

זאת. ביפו היה גיא חהריגה בימי 19-20 לאפריל, אלא גם הסבך האיום ביותר שקרה בארץ - הסבך בשנת 1921 בבית המהגרים. מרכז השביתה הערבית היה בנמל. ליפו זו אין היהודים יכולים לחזור - ואיש לא יוכל לדרוש מהם לחזור. ז"א שאנו חפשים לעשות בת"א מה שאפשר. אם המעגן יסתם - נבנה חומה סביבו ונבנה קירות בחוץ הים בהצעת בקסון. נסיון אחד לא יצליח - נעשה נסיון שני. הפסדנו בארץ סכומים יותר גדולים על דברים פחות חשובים.

מה יתן שובנו ליפו? 50% עבודה עברית - טולקובסקי ואחרים מודים שאין עכשיו להעלות על הדעת שיפסדו חצי הפקידים הערבים ויפסדו יהודים במקומם. גם אין סוורים וספנים יהודים כדי מחצה, והתנאי הוא לפי שעה רק טיאוריסטי.

הכביש שתכננה הממשלה הוא לא מתנה לנו - אלא פרס ליפו. הוא לא יגדיל כוחה וערכה של תל-אביב - אלא של יפו.

ושאלת הבטחון? דיל יתן עכשיו לכל פועל יהודי חייל. מה ממריץ אותנו להזקק לחיילים אלה - וכמה זמן ישמרו החיילים האלה עלינו? אנו מקבלים - ודורשים - ברצון הכידונים האנגלים, מתוך הכרח שלא יבונה. אבל למה לי ללכת ליפו ולהזקק בביהינום זה לכידון האנגלי?

כשהערבים ישובו לעבוד עכשיו בנמל - ישובו מרי-נפש ומיואשים ואכולי שנאה וצמאי-נקם. ששה חדשים רעבו - לשוא. לא הפסיקו העליה היהודית והמסחר היהודי, וראו נמל חדש צומח. והנה לאחר מפלה כזו באים יהודים ובכוח מכוונות יריה אנגליות גוזלים מהם את עבודתם - בחוץ עירם, נמלם וימם.

לארץ אנו עולים - גם אם הערבים קמים לרצוח אותנו,

אבל לשם מה עלי ללכת ליפו בתנאים אלה? התקיים הממשלה
הבסתוחיה - שגם לדעת הופייך ואחרים אין בכוחה לקיים מיד -
הנעגן לחסרי קרובי ופוח בהכנסת עבודה עברית בנמל יפו?

בדלית ברירה אנו מתאבקים עם הסטידים והקרובים.
אבל למה לי התאבקות זו כשיש לי אלטרנטיבה של נמל עברי סהור
ועבודה עברית במאה אחוז בלי כידונים ובלי חסר קרובי ובלי
סכנת נפשות?

נמל יפו לא יחזיק בלעדינו, בכל אופן לא יגדל.
המחוייבים אנו לדאוג לגידולו וביצורו?

ובכן - חרם על יפו?

אני נגד כל חרם על ערבים. זהו אמצעי מלחמה ערבי -
והוא פסול בשבילנו מבחינה פוליטית, ולא רק מוסרית. ואחננד
לכל רעיון של חרם כלכלי נגד ערבים. עצמאות - כן! אי-חלוח -
כן! אבל לא חרם, ולא חוסר-קואופרציה.

אמנם אפשר להצדיק באופן מיוחד חרם על יפו זו. אבל
אין אנו זקוקים לחרם. אנו רוצים מוצא לים בעירנו אנו -

ובכן - שום מגע לא עם יפו? לא. אין יסוד לשלול
קיום נמל משותף. יש נימוקים חכמים, כלכליים ופוליטיים
לשובח נמל משותף. אבל תנאי קודם לנמל משותף - לא הסכם עם
הממשלה - אלא פניה מצד הערבים אלינו, הודאה מצדם בצורך של
נמל משותף והכרה גלויה ומפורשת מצדם שיהודים וערבים הם
שותפים שווים-זכויות בנמל משותף זה, וערבות מספיקות שהנבלה

של אפריל ושביחה נגדנו בנמל לא תקום יותר.

ברור שעכשיו לא יבואו אלינו הערבים בהצעה זו - בחורף
תהיה להם די עבודה במשלוח ארבעה מליון תבות ח"ז של הערבים.

לנו פניה זו לא דרושה. אנו ממשיכים להתקין נמל

ח"א. מה שלא נספיק כאן נשלח דרך חיפה, דרך פורט-סעיד.

איני יודע מדוע לא נכשיר נמל זמני או קבוע בחדרה או בעמק חפר.

בקיצ יהיה נמל יפו בטל. יחכן שגם אז תחגבר השנאה

על החשבון הכלכלי - יבושם להם. אין אנו נזקקים ליפו - וחל-אביב
משתכללת.

אפשר לשאול: למה לקבל שותפות במקרה - זהו מקרה

רחוק לדעתי - שהערבים יציעו זאת לנו, כלום לא עדיף נמל יהודי?

הנימוק התכני אני דוחה. אם גם התנאים הטבעיים בח"א

אינם נצחיים כל כך - אין דבר שיבצר מהתכניקה המודרנית.

אני דוחה גם הנימוק הכלכלי - יש כמה וכמה דוגמאות של נמלים
שכנים.

אולם לדעתי קובע הנימוק הפוליטי:

לקבל חצי (להלכה!) בנמל יפו בכוח הממשלה - לא כדאי

לנו. אבל כדאי לפרוץ את חומת השנאה הערבית ולקבל הודעה מפורשת

על זיקת הערבים לנו ועל הברכה שאני מביאים להם, וכדאי לנו

בחנאים הוגנים ומכובדים לקיים דוגמא רבת-משקל של קואופרציה
יהודית ערבית.

איני יודע אם הודאה כזו תבוא מצד הערבים - אבל רק

לאחר הודאה כזו יש לנו חשבון להשתחף אתם בנמל.

זהו המקרה הראשון בהתישבותנו בארץ - שבתוקף

השתלשלות מסיבות יחידה במינה אין אנו תלויים לא בממשלה ולא בערבים, ובידינו אנו להכריע בשאלה מרכזית-משקית ופוליטית כאחת - ואנו יכולים לנקוט בעמדה ששום איש נכון לא יוכל לערער עליה.

(א) אין אנו יכולים לשוב ליפו לנ, ואנו ממשיכים

בנמל ח"א.

(ב) אם הערבים יציעו לנו נמל מסותף ויכירו בנו כשותף

שווה-זכויות בכל - בפקידות, בעבודה, בהנהלה, נהיה נכונים לדון בהצעה זו, עד אז אנו נשארים בח"א - בנמל יהודי.

נגד עמדה זו לא חוכל לסעון ועדת-הכתר, וכל דעת

הקהל האנגלית והעולמית חכיר בצדקתה ובהגינותה.

אויסקין סען נגד החלק השני: למה לנו עכשיו להודיע

על נכונותנו לשותפות. כשהערבים יציעו זאת - נדון.

אמרתי לו: עוד אנו עומדים בקשרי מלחמה עם הממשלה:

אנו דורשים כביש לחיפה, חוספת קרונות וכו'. אם הממשלה חוכל ליחס לנו עמדת חרם נגד יפו - תהא לה אמחלא להשתמש מדרישותינו.

אין היא מחויבת ליצור תנאים שיקלו עלינו החרם על יפו. אבל

אם אנו מודיעים על נכונותנו לשותפות הגונה ומכובדת - לא

חוכל הממשלה להפריע בעדנו מהסתדר מחוץ ליפו, כל זמן שהערבים

לא מוכנים לשותפות זו.

כשנתקבלה עמדה זו סכם משה להודיע על ההחלטה
להופיין מפני שהופיין כבר ניהל מו"מ על יסוד אחר. צלצלתי
להופיין והודעתיו עמדת ההנהלה.
קפלן אמר לי אח"כ שבר-כוכבא טלפן לו שאנשי ת"א
קיבלו את ההחלטה בפנים חמוצים...

היום הגיע אלינו הנוסח המוצע של פניית המלכים,
החלטנו לפרסמהו ב.פ.פ. במערומיו, בלי המחלצות של חתימות
"מלכים ואמירים" הוא עושה רושם עלוב, ולא קל יהיה למופתי
לבוא בנוסח זה - לאחר שיפורסם בלי החתימות...
בעתוני מצרים (ג'האד ושיא'סיה) הופיע בינתיים
מאמרים נגד התערבות המלכים, העשויה להכשיל את מלחמת הערבים...
מאמרים אלה סולגרו לאבן סעוד ולבגדד. אך אני
מניח שאבן סעוד ירחע. דעחו של עידן חשובה בעיניו מדעת
איזה עתונאי מצרי.

ת"א, 6.10.36

ירדתי לת"א לישיבת הוה"פ. מסרתי על המצב.

- (1) אנו מכינים הגשת השידול ואין מן הנמנע שנשיגהו.
- (2) המלכים הערבים מכינים כרוז - ואין מן הנמנע שהכרוז
יפסיק השביתה.